

UOT: 821(100)

Naila Mustafayeva*

ÖZBƏK ŞAİRİ TƏBİBİNİN MƏHƏMMƏD HADİNİN QƏZƏLİNƏ YAZDIĞI TƏXMİS

Xülasə

Qədim tarixə malik Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələrinin inkişafında özbək şairlərinin sənətkarlığımızın şeirləri-nə yazdıqları təxmislərin özünəməxsus rolu olmuşdur. Bu baxımdan böyük şairimiz Füzuli qəzəllərinə özbək şairləri Vəfai, Ömər xan, Əmiri, Cahan Üveysi, Raqim, Ağohi və başqaları tərəfindən yazılmış təxmislər xüsusilə diqqətəlayiq-dir.

XIX əsrin ikinci yarısı, XX əsrin əvvəllərində yaşamış özbək şairi Əhməd Təbibinin görkəmli Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadinin qəzəlinə yazdığı təxmisi bu əlaqələrin XX əsrin əvvəllərində də davam etdiyini göstərir. Bu təxmisi Təbibinin AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan avtoqraf divanından aşkar edilmişdir. Hadinin qəzəli klassik poeziyada rast gəldiyimiz bir sıra şeirlərdə olduğu kimi saqiyo müraciətlə başlanır. Şeir xalqın düşüncə, ağıllı, ziyalı övladlarının qəm-kədər, ehtiyac içində yaşamalarından bəhs edir. Təbibi bu seira yazdığı təxmisi, Hadinin hər beytinə əlavə etdiyi misralarda onunla həmfikir, ideya qardaşı olduğunu göstərir. Özbək şairinin Azərbaycan dilini yaxşı bildiyini, Hadinin fikirlərini dərinləndirərək dərək etdiyini görürük. Təxmisi Təbibinin misraları Hadinin beytləri tamamlayır, iki qardaş xalqın şairinin ideya qardaşı olduğu diqqətə çatdırılır.

Açar sözlər: Füzuli, Məhəmməd Hadi, Əhməd Təbibi, qəzəl, təxmisi

Giriş. Azərbaycan ədəbiyyatında roman-tizmin görkəmli nümayəndələrindən biri olan Məhəmməd Hadi (1879-1920) yaradıcılığı bo-yu klassik irslə bağlı olmuş, əsərlərini klassik janrlarda yazmışdır. 1979-cu ildə çap edilmiş şeirlər toplusunda onun qəzəl, qəsidə, məsnəvi, mürəbbə, müxəmməs, müsəddəs, müsəddəs-tərcibənd, müsəbbə, tərcibənd, müstəzad və qitə janrlarında şeirlər yazdığını görürük. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda toplanan əlyazma divanlarından birində onun qəzəlinə görkəmli özbək şairi Təbibi tərəfindən yazılmış təxmisi vardır. Qeyd edək ki, özbək ədəbiyyatının bir sıra görkəmli nümayəndəsi Azərbaycan ədəbiyyatından bəhrələnmiş, Azərbaycan şairlərinin şeirlərinə nəzirə və təxmislər yazmışdır. Füzuli qəzəllərinə təxmisi yazan özbək şairlərindən XVII yüzillikdə yaşayıb-yaratmış, özbək ədəbiyyatı tarixinə xoşbə, bədhəzət şeirlər söyləyən Xarəzm şairi kimi düşmüş Vəfaini, XVIII-XIX əsrlərdə yaşamış şair və dövlət xadimi Ömər xan Əmirini, onun müa-

siri Cahan Üveysini, XIX əsr şairləri Raqimi, Ağohini və başqalarını göstərmək olar.

Füzuli şeirlərinə təxmisi yazan özbək şairlərindən biri də Əhmədcan Əli Məhərrəm oğlu Təbibi [vəfatı: 1910] olmuşdur. Böyük Azərbaycan şairinin vurgunu olduğunu bildirdi ki, o, Füzulinin "Həfl cam" əsərini özbək dilinə çevirmişdir. Qeyd edək ki, bu əsər Azərbaycan dilinə tərcümə ediləndən təxminən yarım əsr əvvəl özbək dilinə çevrilmişdir [1, s.161]. Təbibi "Məcmueyi-şüarəyi-Firuzşahi" məcmuasının, beş divanın, tərcümələrin müəllifidir. Özbək lirik poeziyasının gözəl nümunələrini yaratmış şairin əsərlərinin əlyazmaları Özbəkistan Elmlər Akademiyası Biruni adına Şərqşünaslıq İnstitutunda, eləcə də AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanmaqdadır. Ədibin "Məcmueyi-şüarəyi-Firuzşahi" toplusunda Sadi, Sadiq, Boyani, Aqil və b. sənətkarların, eləcə də onun öz şeirləri daxil edilmişdir. Şairin beş divanından üçü özbək, ikisi farsca yazılmış şeirlərdən ibarətdir. Təbibinin Əlyazmalar İnsti-

tutunda saxlanan avtoqraf divanı onu istedadlı şair, mütərcim, xəttat kimi dəyərləndirməyə imkan verir. Bu divanın mövcudluğu barədə məlumatı ilk dəfə professor Cənnət Nəgəyeva vermişdir [2, s.21]. Mətn bitdikdən sonra gələn vərdəddə oxuduğumuz farsca qeyd əlyazmanın müəllif tərəfindən köçürüldüyünü göstərir: "Divan dəstə-xəttə -Təbibi xoşxətt be zəbanə -özbək və həm be zəbanə -tacik" [Tərcüməsi: "Gözəl xəttə malik Təbibinin dəstə-xətti ilə yazılmış özbək və tacik [fars-N.M.] dillərində divan"] [3, v.176 a]. Təbibi divanının Bakı nüsxəsi farsca və özbəkçə şeirlər toplusundan ibarətdir. Araşdırma göstərir ki, şairin divanının Bakı nüsxəsi onun lirik əsərlərinin hələ beş divana ayrılmadığı dövrün məhsuludur [2, s.22]. Avropa kağızına şikəstə ünsürlü nəstəliq xətti ilə köçürülmüş divana müəllifin farsca 240 qəzəli, 22 müxəmməsi, 1 müstəzadı, 14 rübaisi, 15 təxmisi salmış. Təxmislər Sadi, Rafici, Vəhəbi, Kamal, Arif, Əmiri, Şahi, Cami və Sultanın qəzəllərinə yazılıb. Bu hissə əlyazmanın 14a-53a vərəqlərini əhatə edir. 53a-175b vərəqlərində Təbibinin özbəkçə şeirləri toplanıb. Buraya 515 qəzəl, 3 müstəzad, 20 müxəmməs, Ağohinin 6, Munisin 2, Nəvainin 4, Füzulinin 3, Sultani, Rövnaq, Nadim və M.Hadinin hərəsinin bir qəzəlinə yazılmış təxmislər, 1 mürəbbə, 1 müsəbbə, 5 məsnəvi, 1 müəşşər, [Füzulinin beyni təzmin edilib] daxil edilmişdir.

Əhməd Təbibinin Füzuli qəzəllərinə yazdığı təxmislər onun böyük Azərbaycan şairinin ədəbi irsinə, şeirinin inceliklərinə bələdiyyini göstərir. Onun müasiri və dostu, görkəmli Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadinin qəzəlinə yazdığı təxmisi XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələrinə dair fakt kimi böyük maraq doğurur. Təxmisi nəzərdən keçirdikdə müəllifin Azərbaycan türkcəsini yaxşı mənimsədiyini aşkarlanır ki, bu da fikrimizcə, şairin Xarəzmdən, Xivədən olması ilə bağlıdır. Bəlli olduğu kimi, Xarəzmdə yaşayanların dili Azərbaycan dilinə yaxındır. Təbibi Hadinin doqquz beytlik qəzəlinə doqquz bənddən ibarət təxmisi yazmış, beytlərin ardıcılığını pozmamışdır. Əlyazmada təxmisi belə başlıqla verilmişdir: "Müxəmməsi-Təbibi qəzəli-Məhəmməd Hadi Şirvani". Tərcüməsi: "Məhəmməd Hadi

Şirvani qəzəlinə Təbibi müxəmməsi". [Məlum olduğu kimi, orta əsrlərdə, eləcə də sonrakı dövrlərdə təxmisi müxəmməs də adlandırılırdı - N.M.].

Fikrimizcə, Təbibinin avtoqraf divanı Azərbaycana Hadi vəsiyyəti ilə düşmüşdür. Ehtimal edirik ki, şair Məhərrəmdə yaşayırkən, Ə.Təbibi ilə tanış olmuş, Təbibinin divanını ondan almış, sonra vətənə qayıdarkən özü ilə gətirmişdir. M.Hadi yaxın qohumu və himayədarı, "Bürhani-tərəqqi" qəzetinin naşiri Lütfi İsmayilzadə tərəfindən qəzetdə işləmək üçün Məhərrəmdə davət olunur, 1906-cı ilin 11 mayında buraya çatır. Həmin ilin payızına qədər burada yaşayıb, "Bürhani-tərəqqi"də çalışır. Payızda Əli boy Hüseynzadə tərəfindən "Füyuzat" jurnalında işləməyə davət alaraq vətənə qayıdır [4,s.46] "Füyuzat" jurnalının 14 avqust 1907-ci il sayında (№ 25) Əhməd Təbibinin türkcə və farsca iki şeiri çap edilmişdir. Türkcə qəzəl "Baş üstünə, baş üstünə", farsca qəzəl "İmşəb" ["Bu gəccə"] rədişi ilə verilib [5,s.414-415]. Müəllifin imzası belə getmişdir: "Təbibi Xivə". Belə hesab edirik ki, bu şeirlər "Füyuzat" jurnalında nəşr edilməsində Məhəmməd Hadinin rolu olmuşdur. Jurnal qardaş türk xalqlarının poeziya nümunələrini həvəslə verirdi. Fikrimizcə, həmin şeirləri şəxsən tanıdıq Təbibidən alıb "Füyuzat" a təqdim edən M.Hadi olmuşdur.

Hadinin "Saqiyə bir niyazi-ricaməndəmə" başlıq həmin şeiri ilk dəfə "Füyuzat" jurnalının 6 fevral 1907-ci il nömrəsində çap edilmiş, sonra onun sağılığında, 1908-ci ildə nəşr etdirdiyi "Firdovsi-ilhamat" kitabına daxil olmuşdur. İlk sarlıvəhə "Saqiyə bir ricay-i niyazməndəmə" adlandırılmışdır [6, s.434]. Klassik poeziyada rast gəldiyimiz saqinamələrdə olduğu kimi, bu şeir də saqiyo müraciətlə başlanır. Ənanədən fərqli olaraq, qəzəl janrında yazılmış bu əsərin sonunda müəllifin toxəllüsü qeyd edilməyib. Məlumdur ki, XX əsr şairlərimizin bir çoxu [o cümlədən, M.Ə.Sabir] klassik janrlarda yazdıqları şeirlərinin sonunda toxəllüsdən istifadə etməmişlər. Dərin fəlsəfi mənanaya malik olan şeir aqlı olan, aqidalı, ziyalı insanların anlayacağı dərindən, dünyanı dərək edən insanların həyatının ağır keçməsinə həsr olunub. Qeyd edək ki, "anlamaq, dərək etmək insanı qəm dər-

*Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru.
E-mail: nailmustafayeva@yahoo.com.tr

yasına düçar edir", – deyən Hadi laqeydliyi, heç nəyi vecinə almamağı təbliğ etmiş. Müsbət idealların, cəmiyyət üçün xeyirli əməllərin, fəda-kar, müfəkkir insanların, parlaq zəkali şəxsiyyətlərin belə bir kinayəli üsulla təbliği ənənəsi artıq orta əsrlərdə Yaxın və Orta Şərq ədəbiyyatında mövcud idi. Özbək şairi Təbibinin şeirinin dərin mənasını yüksək təəssürəyləndirərək ona təxmis yazmışdır. Şairin yaradıcılığına hörmət etdiyi, özünü ustad saydığı sənətkarın şeirini örnək götürməsi, ideya-məzmun xüsusiyyətləri, dil, üslub və istifadə etdiyi poetik fiqurları ilə kamilləşdirməyə əsasən təxmis yazması ədəbiyyatda sənətkarın xüsusiyyətlərini ən bariz göstəricisidir. Təxmis klassik poeziyanın ayrıca bir janrıdır [Onun müxtəməsinin bir növü olduğunu hesab edənlər də vardır – N.M.]. Hər bəndə örnək şeirin beytini əvvəllən forma və məzmunca uyğun üç misranın əlavəsiylə beş misrardan ibarət olan təxmislər orijinal əsərə yeni həyat vermək, onu yeni zövqlərə uyğunlaşdırmaq, dövrlər arasında köprü yaratmaq istəyi ilə meydana çıxmışdır. Hər hansı bir şair ustad sənətkarın əsərinə təxmis yazmaqla onunla, elə bil ki, yarışa, sağlamlıq barədə girir, öz gücünü, istedadını nümayiş etdirir, bu yolla sənədə inkişaf edir. İstedadlı şairlərin Nasimi, Nəvai, Füzuli kimi qüdrətli sənətkarların əsərlərinə təxmis yazmaları onların yaradıcılıqda inkişafına kömək edirdi. Sovet ədəbiyyatşünaslığında belə hesab edilirdi ki, təxmis yazan şairlər formanın tələbinə uyğun olaraq yaradıcılıq cəhətdən bir qədər çərçivədə olduqlarına görə, çox vaxt fikir, məna orijinallığına diqqət yetirər, forma məhdudluğundan çıxma bilmirlər. Forma məhdudluğundan çıxma bilməmək isə onların təxmislərinin məzmunca sönük çıxmasına səbəb olur. Orta əsrlərdə çox işlənən bu forma XIX-XX əsrlərdə tədricən aradan çıxmış, sovet dövründə isə demək olar ki, işlənmişdir [7, s.232]. Bu fikrin yanlış olduğunu bildirmək istərdik. Əvvəla, istənilən nəzəm şəklə, o cümlədən, təxmis müəyyən forma məhdudiyyəti deməkdir. Şairin sənətkarlığı öz ideya və fikirlərini, hiss və həyəcanlarını bu forma məhdudiyyəti çərçivəsində ətdirilmədən ibarətdir. İkincisi, təxmis XIX-XX əsrlərdə nəinki sənətdən çıxmırdı, əksinə, inkişafını davam etdirirdi. Təxmis, ki,

sovet dövründə bir sıra nüfuzlu tədqiqatçılar bu janrın lazımı səviyyədə araşdırılmasına fikir verməmişlər. Təxmis yazmaq ənənəsi bu gün də şairlərimiz arasında davam etməkdədir. Hadi haqqında danışdıgımız şeirinin əvvəlləndə sağı-yüz tutaraq deyir: Bizə əqli başdan aparən şərabin bədəsini ver, aqıl, hüşyar olan adam həyatını ağır yükünü çəkmə bilməz. Əhməd Təbibin beytə əlavə etdiyi misralarla bu fikri təsdiqləyir, deyir ki, ağıldan, düşüncədən uzaq olanlar bu dünyada heç bir dərdi yoxdur, onlar eşy-ışrət üçün yaşayırlar:

*Hər kim ki, xirəddən bu cahən içrə cüddür,
Tün-gün qılıban eşyü tərəb kami ravadur,
Lakin bizə can ta ki, çibu şim aradur,
"Sun bizlərə ol bədani kim, aqlıruddur,
Hüşyar olan adamı çəkəməz bəri-girani*
[3, v.172 b].

Hadi qəzəlinin üçüncü beytində deyir ki, arifin, bilən adamın ürək bədəsini şərabla doldurmaq lazımdır ki, gizinlərin sirtini aşkar etsin. Yəni insan biliyini artırmalıdır ki, həyatın, təbiətin yeni-yeni sirlərini kəşf etsin. Təbibin bu beytə əlavə etdiyi misralarda deyir ki, dünyadan xəbərdar olmaq istəyirsənsə, kitabə, biliyə meyil et, cəhəlat odu ilə bağrını yandırıb kabab etmə:

*Agahlıq istərsən ağər, meyli-kitab et,
Yəni, özünü elm ilə məqbul hesab et,
Cəhl oti bilə bağrını deman ki, kabab et,
"Səhbayi-dili-arifü ləbrizi-şərab et,
Ta ərzi-cəmal eyləyə əsari-nihani"*
[3, v.172b].

Qəzəlinin sonrakı beytlərində də Hadi aqillərin qəm-qüssə içində yaşamasından, üzlərinin gülməməsindən danışır. Şair belə bir sual verir: Nə üçün zəkali şəxs həyatda möhnətlərə dözməlidir, ağılı nə zamana qədər cavanı qocaltmağalıdır? Bu beytə ətdirdiyi misralarda özbək şairi maarifçilik ideyalarını təbliğ etməkdə davam edir, əql ilə şöhrətə sahib olmaqdan danışır, insanları elmin bəxş etdiyi fəzillərlə bəxş olmağa səsləyir. Üçüncü keçid misrasıyla ["Hər necə ki, yox möhnəti-dünyaya nəhayət"]. Təbi-

bi öz misralarıyla Hadi beyti arasında əlaqə yadır. İki şairin fikri belə bir sualda birləşir: Dünyanın möhnətinin sonu olmayan bu zamanədə aqılın əziyyətlərə dözməyə məcbur olması normal bir haldır mı? Özbəkçə və Azərbaycan türkcəsindəki sözlərin birləşdiyi bu bənd belədir:

*Ey aql ilə birkən öziğə dahr ara şöhrət,
Kəsh et nəfisini tapmağ ilən ənvai-fəzilət,
Hər necə ki, yox möhnəti-dünyaya nəhayət,
"Qabilmidir aqıl olan təbəvəri-möhnət,
Əql olsa cavan, pir qılar şanlı cavanı"*
[3, v.173a].

Şeirin səkkizinci beytində Hadi yenə də bilən, arif insanların faciəsindən, anlamaq dərdindən danışır, biliyin cənnəti də cəhənnəmə çevirdiyini deyir. Qeyd etdiyimiz kimi, bu, əlbəttə ki, insanlar biliksizliyə çağırış deyil, mövcud faciəli vəziyyətin kəskin, şiddətli təqdididir. Bu beytə əlavə etdiyi misralarda Təbibin alimlərin fəyzlərə inanı, xəzinəsini öldürdü, onun bütün dünyadakı insanları müləicə etməyə qəbil olduğunu bildirir. Üçüncü misra Hadi beytinə keçid kimi səslənir. Hadinin biliyin faciəyə səbəb olması barədə sözlərləndirən öncə qəzələn özbək şairinin "Ey kim, sənə xatirə xirəd nuri-ayandır" ["Ey ağılı nur hesab edən" – N.M.] misrası gəlir. Təbibinin misralarındakı fikirlə Hadinin beytində təzad özünü daha qabarıq göstərir. Təbibin biliyin xeyrindən, Hadi isə ağılın adama ziyandırından danışır. Əslində bu, təzad zahiridir. Mahiyyətdə isə bu iki şair həmfikiridir: Əqlə, maarifə, dünyanı dərk etməyə çalışmaq lazımdır. Təxsis, ki, ağıllı olmağın faciəsi də vardır:

ƏDƏBİYYAT

1. Uzbek adabiyati tarixi. 5 tomlik. V tom. Toşkent: Uzbekiston KP Markoziy Komiteninin Nəşriyati, 1983.
2. Naqiyeva Jannat. Uzbek şairi Axmad Təbibiy və onunun dastxatı /Adabiy məros. İlimi əsərlər toplama. Uzbekiston Fanlar Akademiyası. X.S.Suleymanov nomındaqı Kulyezmalar İnstitutu. Toşkent. İnstitut Təxir və Məşriət bulini, 1961.
3. Əhməd Təbibin. Divan. Əlyazma. Ə.Y. şifri: S-767.
4. İslam Qərbi. Məhəmməd Hadinin publisistikası və poetik tərcümələri. Bakı, "Elm və təhsil", 2018.
5. "Füyuzat" jurnalı. 1907. 14 avqust, № 25.
6. Məhəmməd Hadi. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. Birinci cild /Tərib edənələr: Ə.Hüseynov, Ə.Mirhəmədov, Ə.Hüseyni. Bakı, "Elm", 1978.
7. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti. Bakı, "Maarif", 1978.

*Alim kişi könlü ki, neçə feyzgə kandur,
Andən həmə ələm elə behbudistandır,
Ey kim, sənə xatirə xirəd nuri-ayandır,
"Bilmək nə demək?! Salibi-əsayişi-candır,
Bilmək edər, əlbəttə, qəməbad cinanı"*
[3, v.173a].

Təxmisin sonuncu bəndində də özbək şairinin əlavə etdiyi misralar Hadi beyti ilə təzad təşkil edir.

Nəticə. Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələrinin qədim tarixi vardır. Əsrlər boyu özbək şairləri Azərbaycan sənətkarlarının əsərlərindən bəhrələnməmiş, bizim şairlərlə də özbək şairlərdən təsirlənmişlər. Yazılı əbidolərin, əlyazmaların tədqiqi göstərir ki, bu qarşılıqlı təsirlənmə XX yüzilliyin əvvəllərində də mövcud olmuşdur.

XIX əsrin ikinci yarısı, XX əsrin əvvəllərində yaşamış özbək şairi Əhməd Təbibinin AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan divanının avtoqraf əlyazmasında onun Füzulinin bir neçə qəzəlinə, cəlcə də Məhəmməd Hadinin bir qəzəlinə təxmisləri vardır. Hadi ilə Təbibin arasında dostluq münasibətləri olmuşdur. Özbək şairinin təxmis göstərir ki, o, Hadiyə həm də əqidəcə yaxın olmuşdur. Əhməd Təbibin Hadinin müttəəqqi ideyalarını sahibi olan zəkali, əqidlə, ziyalı şəxslərin faciəsindən, anlamaq dərdindən bəhs edən qəzəlinə yazdığı təxmisə onun fikirlərini təsdiqləyir. Bu təxmis iki qardaş xalqın ziyalısını, görkəmli şəxsiyyətinin cəmiyyət üzərində düşündüyünü göstərir.

**UZBEK POET TABIBI'S TAKHMIS,
WRITTEN TO MUHAMMAD HADI'S GHAZAL**

Summary

Takhmis by Uzbek poets, written on the verses of Azerbaijani poets, played a role in the development of Azerbaijani-Uzbek literary relations that have an ancient history. From this point of view, the takhmis of such Uzbek poets as Vafai, Omar Khan Amiri, Jahan Uveysi, Raqim, Agahi and others to the poems of Azerbaijani poets attracted the special attention of scholars. The takhmis of an Uzbek poet who lived in the second half of the 19th – early 20th centuries to the verses of the outstanding Azerbaijani poet Muhammad Hadi shows the development of our literary ties at the beginning of the 20th century.

This takhmis was discovered in the poet's autograph divan, which is stored at the Institute of Manuscripts named after Muhammad Fuzuli of the National Academy of Sciences of Azerbaijan. Hadi's ghazal, like some classical verses, begins with an appeal to the saqi. The ghazal speaks of a life of misery, difficulties, troubles of real intellectuals, thinking, intelligent representatives of the people. Ahmed Tabibi in his takhmis written on these verses, in his lines added to each beyt of this work, expresses his agreement with the thoughts of the Azerbaijani poet. This takhmis shows that Tabibi knew the Azerbaijani language well, deeply understood the thoughts expressed by M.Hadi. Here the lines of Tabibi successfully harmonize with the beyts of Hadi, prove the ideological fraternity of the poets of two fraternal peoples.

Key words: Fuzuli, Muhammed Khadi, Ahmed Tabibi, ghazal, takhmis

**ТАХМИС УЗБЕКСКОГО ПОЭТА ТАБИБИ,
НАПИСАННЫЙ НА ГАЗЕЛЬ МУХАММЕДА ХАДИ**

Резюме

Такхмисы узбекских поэтов, написанные на стихи азербайджанских поэтов, сыграли определенную роль в развитии азербайджанско-узбекских литературных связей, имеющих древнюю историю. С этой точки зрения такхмисы таких узбекских поэтов, как Вафай, Омархан Амири, Джахан Увейси, Рагим, Агахи и др., на стихи азербайджанских поэтов привлекают особое внимание исследователей.

Такхмис узбекского поэта, жившего во второй половине XIX – начале XX вв., на стихи выдающегося азербайджанского поэта Мухаммеда Хадии показывает развитие наших литературных связей и в начале XX века. Этот такхмис был обнаружен в диване-автографе поэта, который хранится в Институте Рукописей имени Мухаммеда Физули НАН Азербайджана. Газель Хадии, как и у некоторых стихов классиков, начинается с обращения к виночерпию. В газели говорится о бедственной жизни, трудностях, бедах настоящих интеллигентов, думающих, умных представителей народа. Ахмед Табиби в своем такхмисе, написанном на эти стихи, в строках, добавленных к каждому бейту этого произведения, выражает свое согласие с мыслями азербайджанского поэта. Этот такхмис показывает, что Табиби хорошо знал азербайджанский язык, глубоко понимал мысли, высказанные М.Хадии. Здесь строки Табиби удачно гармонируют с бейтами Хадии, этот такхмис доказывает идейное братство поэтов двух братских народов.

Ключевые слова: Физули, Мухаммед Хадии, Ахмед Табиби, газель, такхмис